

ADAB-I MUAŞERET - SÜNNET İLİŞKİSİ

Uzman Mevlüt UZUT

Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Öz

Her asırda olduğu gibi modern asırda da insanlığın yaşantısını “en güzele” benzetme çabası ve gayreti devam etmektedir. Psikolojik bunalımların ve buhranların çevremizi sardığı bugünlerde bizi zulmetten nura eriştirecek ve onunla huzur bulacağımız yegâne rehberimiz Hz. Muhammed (s.a.v)’in sünnetine tabi olmak âdâb-ı muâşeret dediğimiz görgü kurallarımızı Kur’an-ı Kerim ve Peygamberimiz (s.a.v)’in sünneti çerçevesinde tekrar gözden geçirip doğru bir vizyon ile toplumsal hayatın her kademesine yaymak, her Müslümanın özellikle de ehli ilmin vazifesi olmalıdır. Hayatımızın değişik alanlarında uyguladığımız ancak çoğu kez Peygamberimiz (s.a.v)’in sünnetinde yer alıp almadığını tam olarak bilemediğimiz birçok görgü kuralı mevcuttur. Biz burada toplum içinde müteferrik olarak bulunan ve en fazla istimal edilen âdâb-ı muâşeret örneklerini bir araya getirerek bunların sünnetteki yerini tespit etmeye çalışacağız. Bunun yanısıra ilgili Kuran ayetlerini ve İslâm âlimlerinin görüşlerini de nazarı dikkate sunacağız.

Anahtar kelimeler: Âdâb-ı Muâşeret, Âyet, Sünnet.

Relationship Between Manners and Sunnah

Abstract

As in every century, the struggle and the endeavor to compare the experience of mankind to the “most beautiful” continues in the modern century. In the days when psychological crises and depression are spreading, our only guide to lead us from darkness to light and to find peace with is to follow the Prophet Muhammad (PBUH)’s sunnah. It should be the duty of every Muslim, especially scholars, to reexamine our etiquette in the frame of the Qur’an and the Prophet’s (PBUH) sunnah and spread it to every level of social life with a

correct vision. There are many manners that we practice in different areas of our life but we don't know exactly whether they are included in our Prophet (PBUH)'s sunnah. In this study, we will try to determine the place of sunnah by bringing together examples of the most practiced etiquette rules found throughout social life. We will also consider the relevant Qur'anic verses and views of Islamic scholars.

KeyWords: Etiquettes, Verse, Sunnah (tradition)

Giriş

Âdâb, edep kelimesinin çoğuludur. Edep, sözlükte ‘terbiye, utanma duygusu, usule uygun hareket, yol-yöntem ve ‘kaide-kural’ gibi anlamlara gelir. Ayrıca ziyafete davet etmek anlamındaki edb veya “zarif ve edepli olmak” anlamındaki edip masta-rından türetilmiştir. El-edip edepli kişiye denir.¹ ‘Muâşeret’ ise insanların, toplumla-rın birlikte yaşayıp, hoşça geçinmeleri demektir. Bir İslam ahlaki terimi olarak “âdâb” göz önünde bulundurulması gerekli olan kaideler, kurallar, usuller, ahlaken uyulması gereken davranışlar, terbiye ve nezaket kuralları anlamında kullanılır. ‘Âdâb-ı muâşe-ret’ ise topluluk içinde normal davranış şekilleri, insanların birbirleriyle geçinmeleri usulü, nezaket, terbiye ve görgü kurallarına uyumlu yaşama demektir.²

İnsan sosyal bir varlıktır. Bu münasebetle tek başına yaşayamaz. Toplumdaki başka fertlere muhtaç olan insan, onlarla ancak nezaket kuralları çerçevesinde sağlıklı bir iletişim kurabilir. Ancak bu şekilde kişi arkadaş çevresinde, ailesi ve toplumu içerisinde saygı görebilir. İşte bu şekildeki edep ve âdâb çerçevesindeki davranışlar, hal ve hareketler âdâb-ı muâşeret olarak tanımlanır.

Bütün yaratılanlar içerisinde hiç şüphesiz insanın çok saygın bir konumu vardır. İnsanın bu saygınlığı Cenâb-ı Hakk’ın onu ahsen-i takvim³ diye vasıflandırmasıyla da doğrudan ilişkilidir. Mademki insan bu şekildeki vasfıyla yani suret güzelliğiyle tüm canlılar içerisinde en mümtaz bir yerde bulunur, o halde siret dediğimiz ahlaki değerler yönünden de çok özel vasıflarla öne çıkması gerekir. Aksi takdirde tüm yaratılanların aşağısına düşecektir.⁴

İnsan güzel davranışları kendi ruh âlemine yerleştirmek suretiyle adeta yürüyen bir ahlak abidesi haline gelir. Nitekim Sahabilerden biri, Hz. Aişe’ye Peygamber (s.a.v)’in ahlakını sorduğunda “Siz hiç Kur'an okumuyor musunuz? Onun ahlakı Kur'an'dı.”⁵ dediği rivayet edilmiştir. Allah Resülü de “Kıyamet günü müminin mizanında güzel ahlaktan daha ağır bir şey yoktur. Muhakkak ki Allah söz ve fiilleri çirkin kimselere son derece öfkelenir” diye buyurmuştur. Allah Resülü bu şekilde özelde kendi ashabına kendi ahlakındaki güzellikleri sunmak suretiyle adeta bir rol model, Kur'an'ın ifade-siyle de “üsve-i hasene”⁶ olmuştur.

Âdâb-ı muâşeret; bireyi toplum içerisinde yüksek bir mevkiye ve saygın hale getiren, kişinin nezaket kurallarını içselleştirip, ahlakla da mezc ettirip fiiliyatta bunları göstermesine diyoruz. Yani kısacası ahlak ve âdâb-ı muâşeret birbirini tamamlayan iki unsur olarak görülmektedir. Biri cesed diğeri onun ruhu hükmündedir. İkisi birlikte insan-ı kâmilin temelini oluşturur.

Peygamber (s.a.v), Hz. Âdem (a.s)'ın getirdiği ahlaki öğretilerin son halkasıdır. Bunu انما بعثت لاتم م مكارم الاخلاق ⁷ Yani “*Ben güzel ahlaki tamamlamak için gönderildim*”, diyerek kendisinin ahlaki yapının tamamlayıcısı olduğunu gayet açık bir şekilde ifade etmiştir. Hadis-i şerifteki “tamamlama” kelimesi üzerinde dikkatle durmak gerekiyor. Bilindiği gibi yarım olan, eksik olan şey tamamlanır. Hiç varlığından söz edilmeyen bir şeyin tamamlanması da bahis konusu olamaz. Yaşamış olduğu dönem bunun en canlı şahididir. Asr-ı saadette peygamber (s.a.v) çocuklara, gençlere, yaşlılara, evli çiftlere vs. birçok insan topluluğuna bu güzel ahlakın en mümtaz örneklerini sunmuştur. Geçen on dört asırda da bu anlayış özellikle peygamber soyundan gelen seyyid ve şerif⁸ denen seçkin insanlar tarafından tüm insanlığa yayılmıştır.

Asr-ı saadetten sonraki dönemlerde insanlar arasında yaygınlık kazanan bir takım “âdâb” zamanın üzerinden geçmesiyle, bunların peygamberimizin kendi toplumunda yaşadığı ve yaşattığı sünnetler olduğu unutulmuş; ancak bu sünnetler zamanla bir kültür halini almıştır. Biz bu çalışmamızda âdâb-ı muâşeret dediğimiz görgü kurallarının sünnetle olan ilişkisi üzerinde duracağız.

1. Besmele Âdâbı

Her işimize Allah'ın ismiyle başlanması hususu toplum içinde oldukça yaygınlık kazanmıştır. Hatta besmele çekmeden başlanan işlerin de hayırla sonuçlanmayacağı inancı söz konusudur. Bunun içindir ki Arapça yazılmış birçok eser besmeleyle başlar. Peygamberimizin (s.a.v) bunu bir hadisinde dile getirdiğini görmekteyiz. “*Besmele ile başlanmayan her iş bereketsiz ve güdüktür.*”⁹ Bu şekilde kul besmele çeker ve rabbiyle arasında bir bağ kurmuş olur. Allaha yönelirken yapacağı bütün güzel işlerde Allah'ın adını anmayı kendine bir prensip haline getirir.

2. Selamlaşma Âdâbı

Toplum nezdinde selam vermek ve almak, bir görgü kuralı olarak addedilir. Nikem Cenâb-ı Hak: “*Size bir selam verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selamla karşılık verin. Şüphesiz Allah her şeyin hesabını gereği gibi yapandır.*”¹⁰ buyurmuştur. Hz. Peygamber (s.a.s)'in selâm ile ilgili hüküm ve talimatı şöyledir: Küçükler

büyüklere, binekli, atlı veya arabalı olanlar yayalara, yürüyenler, oturanlara; arkadan gelenler yetişince öndekilere; iki grup karşılaştığı zaman, az olanlar çok olanlara önce selam verirler”¹¹. Gruplar arası selâmlaşmada ise, grubun birinden bir kişinin selâm vermesi, diğer gruptan da bir kişinin alması yeterlidir.¹² Şayet gruptan hiç kimse selâmı almazsa, o grupta bulunan herkes günahkâr olur. Çünkü selam veren kişi öncelikle İslâm’ın emrettiği bir işi yaptığının farkında olarak bu işi yapar. Bu münasebetle İslâm’ın aslında selam ve esenlik dini olduğunu karşıdakine söylemeye anlatmak ister. Selamı alan kişi ise kendisinden ona bir zarar gelmeyeceğini ifade etme sadedinde “merhaba” der. Bu şekilde kişiler arasında bir güven tesis edilmiş olur. Bu durum ev, iş yeri vs. yerlerde de dile getirilerek toplumda bir huzur ve ahenk meydana gelir.

2. Konuşma Âdâbı

Âdâb-ı muâşeret konularının önemlilerinden biri de hiç şüphesiz konuşma âdâbıdır. Peygamberimiz bir hadislerinde vücutta bulunan iki organdan bahseder ve şöyle der: “*Kim bana iki çene ve ağız arası mevzuunda söz verir; kefil olursa, ben de ona cennet için kefil olurum*”.¹³ Demek ki şahsımıza karşı vazifelerimizden biri de dilimizi terbiye ve ıslah etmektir. Nitekim toplum hayatı içinde kişi birçok şeyi dilinden bulur. Birçok insan dilini muhafaza edemeyip koruyamadığından bir takım musibetler, belalar ve sıkıntılarla karşı karşıya gelir. İslam alimleri dilin mertebelerinden bahseder ve onun tefrit, vasat ve ifrat mertebelerinin bulunduğunu ifade ederler.¹⁴ Burada aşırılık anlamına gelen ifrat ve tefritten uzaklaşıp selametli yol olan vasatı uygulamak gerekir. Yerli yerinde konuşmak en isabetli yol olarak görülmektedir. Bu şekilde insan diline sahip çıkmak suretiyle toplum içerisinde saygın bir konuma yükselir. Söylediği sözün nereye varacağını düşünür¹⁵ ona göre konuşur. Dünya ve ahiret için faydası olmayan sözlerden kaçınır. Ayette, “*O kimseler ki boş söz ve işlerden yüz çevirirler.*”¹⁶ Hadiste ise “*Kişinin İslami güzelliklerinden biri de boş sözleri terk etmesidir*”¹⁷ buyurulmuştur. Konuşurken başkasının sözünü kesilmez, büyüklerin yanında yüksek sesle konuşulmaz.¹⁸ Dil lânete, küfre, kaba konuşmaya ve gıybete¹⁹ alıştırılmaz. Nitekim hadiste “*kişi lanet edici olmaz*”²⁰ buyurulmuştur. Peygamber (s.a.v) de, yalan yere söz vermez ve yapamayacağı bir şey için yapabilirim demezdi.²¹

3. Evlere Giriş-Çıkış Âdâbı

Toplum içinde dikkat edilecek hususlardan biri de eve Giriş-çıkış âdâbıdır. Ayette: “*Eğer kapısını çaldığında evde hiç kimse yoksa size izin verilmedikçe içeriye girmeyiniz. Eğer size ‘geri dönün’ denirse geri dönünüz. Böylesi, sizin için daha onurlu bir harekettir. Hiç kuşkusuz Allah, ne yaparsanız onu bilir.*”²² buyurulmuştur. Genellikle evlere

girilmeden önce kapı zili çalınır veya kapıya vurulur ve beklemeye başlanır. Ancak buradaki bekleme şekli oldukça önemlidir. İslami terbiyeye göre kapının sağında veya solunda beklenir. Kapı açılmazsa geri dönülür. Çünkü içerde ya kimse yoktur ya da içerdekiler kapıyı açmak istemiyor olabilecekleri için oradan ayrılmak gerekir. Ayrıca bir yere girerken veya bir yerden çıkarken orada bulunanlara selam vermek toplum içinde uygulanagelen bir davranıştır. Ayette “*Ey müminler kendi evlerinizin dışındaki evlere izin alıp halkına selam vermeden girmeyiniz. Böyle davranmak sizin için daha hayırlıdır. Ola ki düşünür sebebini anlarsınız*”²³ buyrulmuştur.

4. Yemek Yeme Âdâbı

Gündelik hayatta günde en az iki öğün olarak yerine getirdiğimiz yemek yeme işlevi; bazen üç, kişinin diyet uygulaması durumunda ise 4-5 öğüne çıkma durumu söz konusudur. Özellikle kendi evimizde yemek yediğimizde bir takım görgü kurallarına riayet etmemiz gerekir. Evimizde kazandığımız bazı alışkanlıkları başka yerlerde de sürdürebilmemiz için, evimizde yemek yediğimizde görgü kurallarına riayet etmemiz îcâbeder. Bu yüzden evdeki sofranın hazırlanmasına yardımcı olunması, yemekten önce ve sonra ellerin yıkanması, büyükler sofraya oturmadan küçüklerin oturmaması, kişinin sağ eliyle yemek yemesine özen göstermesi gerekir. Bu hususta Allah Resulünün “*Sizden biriniz yiyeceği zaman sağ eliyle yesin, içeceği zaman da sağ eliyle içsin zira şeytan sol eliyle yer sol eliyle içer.*”²⁴ şeklindeki sözü bu konuyu açıklar niteliktedir. Yani hadis, sol elle yeme ve içmeyi şeytanın yapmış olduğu kötü bir iş olarak göstermek suretiyle insanları o amelden vazgeçirmeye çalışmaktadır. Ayrıca besmele çekip Allah’a, vermiş olduğu nimetler için şükretmek yani yemeğin başında zikir dediğimiz besmeleyi çekmek, sonunda Allah’a hamd/şükür anlamındaki elhamdülillahı demek, ortada da bu nimetlerin Cenâb-ı Hakkın rahmet hazinesinden bize sunulduğunu tefekkür etmek, yemek yemenin âdâbları olarak zikredilmiştir²⁵ Bir de yemek seçmemeye özen göstermek, israf etmemek²⁶ başkalarını tiksindirecek, iğrendirecek harekette bulunmamak ve sözler söylememek, yemeği, tabağın ortasından değil önünden yemek, tabakta artık, sofrada kırıntı bırakmamak, acıkmadan yemek yememek ve sofradan doymadan kalkmak da²⁷ bu meyanda zikredilebilir.

5. Su İçme Âdâbı

Yemek yeme âdâbıyla ilintili olarak su içme âdâbı da yine yüzyıllardır özellikle müslüman toplumların uygulamaya çalışıp üzerinde hassasiyetle durdukları bir husustur. Günümüzde sağlık açısından da önemi ortaya çıkmış olan su içme âdâbı oldukça önemlidir.²⁸ Her işimizde olduğu gibi su içme işlemine de besmeleyle baş-

lanması, suyun oturularak içilmesi büyük önem arz etmektedir. Allah Resulü “*Sizden biriniz ayakta su içmesin. Her kim unuttur da içerse kusmaya çalışsın*”²⁹ buyurmuştur. Ayakta su içmenin sağlık açısından uygun olmadığı tıp bilginlerince de kabul edilen bir husustur. Bu gerçeğin asırlar öncesinden Resül-i Ekrem’in ağzından dökülmüş olması son derece dikkat çekicidir. Bardağı sağ el ile ağza götürmek, bardağın içine nefes vermeyip, suyu üç yudumda içmek³⁰ de bu çerçevede zikredilebilir.

6. Uyku Âdâbı

Beşeriyetin ihtiyaç duyduğu hususlardan biri de uykudur. İnsanlar düzenli uyku sayesinde gündelik işlerini daha zinde bir şekilde yaparlar. Bu sayede insan gerek ruh ve beden âlemi gerekse aile ve çevresi açısından daha faydalı işler yapabilme imkanına kavuşur. Uyku düzeni bozulmuş insanların çoğunlukla kendi yaşam kaliteleri düşük olmaktadır. Dolayısıyla düzenli uyku bu makalede zikrettiğimiz ve etmediğimiz birçok âdâb-ı muâşeret kurallarına ya direk ya da dolaylı olarak tesir eder. Uykuda zinde kalmanın bir takım yolları vardır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür.

a. Mümkünse öğlen vakti en az yarım saat uyumak. Bu durum gece kıyamına da (teheccüd namazı) sebebiyet vereceğinden oldukça önemlidir.³¹ “Bugün kıyâmu’l-leylin ana gayesi olan teheccüd namazı: “Peygambere farzdı, ümmete nafiledir” diye değerlendirilip geçiliyor. Bu hüküm fıkhen doğru da olabilir. Ancak, bu nafilenin “yaparsak sevabı var, yapmazsak günahı yok” diye ifade edilen diğer dini âdâb ve sünnetlerle bir tutulması bizleri çok hatalı neticelere götürecektir.”³²

b. Gecenin 1/3 nü uykuya ayırmak yine peygamberimizin sünnetinde sahabe kâvillerinde var olan bir husustur.³³ Bir kısım âlimler bu rivayetlerden hareketle: “ilim için geceleri uyanık kalmak, nafile namaz için uyanık kalma yerine geçer” hükmünü çıkarmışlardır.³⁴

7. Toplantılara Katılma Âdâbı

Birçoğumuz iş hayatı içinde bulunmaktayız. Şüphesiz iş hayatının insanlara yüklediği birçok sorumluluklar vardır. İnsanlar zaman zaman gerek kurum içi gerekse kurum dışında bir takım toplantılara katılır. Bu toplantılarda da dikkatimizi çeken bir takım usul ve âdâba rastlarız. Örneğin bir toplantıya herkesi iğrendirecek giysilerle ve ağır kokularla gitmemek, oturanlara sıkıntı verecek hallerden kaçınmak, sonradan gelenlere yer göstermek gerekir. Nitekim âyette “*Ey îmân edenler! Size, ‘Meclislerde yer açın!’ denildiği zaman hemen yer açın ki, Allâh da size genişlik versin.*”³⁵ buyurulmuştur. Yine iki kişi arasında oturulacaksa izin istemek gerekir. Hadiste, “*İki adamın*

arasına izinsiz oturmak caiz olmaz.”³⁶ şeklindeki ifade de âyet-i kerimeyi açıklar niteliktedir. Meclis ve toplantılarda edebe riayet etmek, kalabalık içerisinde bir başkasıyla gizli konuşmamak gibi dikkat edilmesi gereken başlıca unsurlar vardır. Bir âyet-i kerimede “*Ey müminler! Aranızda gizlice konuşacağınız zaman günahı, düşmanlığı ve Peygamber’e karşı gelmeyi fısıldaşmayın. İyilik ve takvâyı konuşun. Huzuruna toplanacağınız Allah’tan korkun!*”³⁷ buyurulmuştur. Âyet, birinci derecede Hz. Peygamber zamanındaki mü’minlere veya mü’min görünen münafıklara hitabediyorsa da çağrısı bütün müslümanlardır. Allah Resulü de “*Üç kişi bir arada iken, diğerini bırakıp ikisi fısıldaşmasın*”³⁸ buyurmuştur.

8. Komşuluk Haklarına Riayet Etme Âdâbı

Belki de hayatımızın merkezinde yer alması gereken komşularımızın haklarına âdâb-ı muâşeret çerçevesi içerisinde riayet etmek, ihtiyaç durumunda onların yardımlarına koşmak, zaman zaman onları ziyaret etmek, hastalandıklarında kendileriyle yakından ilgilenmek, onları çaresizlik içerisinde görünce yardımlarına koşmak insani ve ahlaki bir vazifedir. Nitekim bir ayette Cenâb-ı Hak yakın komşuya, uzak komşuya iyilikte bulunulmasını³⁹ tavsiye etmektedir. Yine bu hususta sünnette de peygamberimizin, yaşantısıyla örnek olduğunu görmekteyiz. Bir hadisinde Allah Resulü şöyle buyurur: “*Allaha ve ahiret gününe iman eden komşusuna eziyet etmesin.*”⁴⁰ Yine aynı minvaldeki şu hadisler de önemlidir: “*Cebraîl, bana durmadan komşuya iyilik yapmayı tavsiye etti. Bu sıkı tavsiyeden, komşuyu komşuya mirasçı yapacağını zannettim.*”⁴¹ “*Mümin cana yakındır. (İnsanlarla) yakınlık kurmayan ve kendisiyle yakınlık kurulamayan kimsede hayır yoktur.*”⁴² Yani her konuda olduğu gibi komşuluk hukukunda da insanın sevecen olması, kendisine rahat ulaşılabilir olması ve kendisinin de bir diğer komşusu ile rahat irtibat kurabilmesi gerekmektedir. Bir de insanların, kötülüklerinden korunmak için kendisini terk ettiği kimse, peygamberimizin ifadesiyle “*insanların en şerlisi kabul edilmiştir.*”⁴³ Ancak İslâm’ın getirdiği evrensel beyanatların birinde Allah resulü yapılması gerekeni özetler mahiyette şunu söylemektedir. “*Seninle ilişkiyi kesen kimse ile ilişkini sürdür, seni mahrum edene ver, sana zulmedenı bağışla.*”⁴⁴ Bunun yanı sıra komşumuz müslüman olmasa bile onunla iyi geçinmek yumuşak söz söylemek,⁴⁵ iyi davranışlar içerisinde bulunmak insani vazifemizdir.

Bu konuların yanı sıra misafirlere karşı olan vazifelerimiz de bulunmaktadır. Onları en güzel şekilde ağırlamak bol bol ikramda bulunmak⁴⁶ uzak yoldan geliyorsa istirahat etmelerini sağlamak yine görevlerimiz arasında yer almaktadır. Osmanlı’dan günümüze kadar devam eden bir edep olarak memleketimizin birçok köyünde, misafirlere yönelik hazırlanmış, özel düşünmüş yerler bulunmaktadır. Bu tür yerler normal

günlerde kapalı olup misafir geldiğinde açılırdı. Misafirler tatlı dil ve güler yüzle karşılanır, onların yanında aile fertlerinin azarlanmaması da âdâb-ı muâşeretten sayılırdı.

Bu konuya paralel olarak özellikle ev ziyaretlerinde uyulması gereken ve tarihsel miras olarak da bize ulaşan, bize intikal eden birçok görgü kuralı mevcuttur. Örneğin bu tür ziyaretlerde giyilecek kıyafet ve ziyaret vakti iyi seçilmelidir. Özellikle istirahat, iş ve yemek vakitlerinde ziyarete gitmemeye özen göstermek gerekir. Ev ziyaretine giderken gidilecek evin kapısı üç kez çalınmalı, şayet kimse evde yoksa geri dönülmelidir.⁴⁷ Ziyaret sırasında güler yüzlü olmaya özen göstermek gerekir. Ev sahibinin işi varsa, ziyareti uzatmadan müsaade istenilmelidir. Ev ziyaretlerinde yaşlıların ve bilhassa ebeveynlerin ve hastaların ziyaretlerine öncelik verilmelidir. Onlara tatlı dille güzel söz söylemeli, merhamet ederek tevazu kanadımızı onlar için germeliyiz.⁴⁸

Değerlendirme ve Sonuç

Özellikle 21. yüzyılda insanlık baş döndürücü teknolojiyle karşılaşmış, önceleri bir yıl veya daha uzun sürede elde edilemeyen birçok bilgiye internetteki uygulamalarla anında ulaşma imkânı ortaya çıkmıştır. Hiç şüphesiz teknolojinin birçok faydasının yanında zararları ve tahribatları da oldukça endişe verici olmuştur. Bu teknoloji vasıtasıyla kendi kültürümüzün ve değerlerimizin yanında diğer kültürlerin ve milletlerin bir takım örf ve adetlerini de kısa zamanda öğrenme fırsatı doğmuştur. Dünyaya yeni gelen çocuklarımız belli bir olgunluk seviyesinden sonra yabancı kültürlerin geleneklerinden, örf ve adetlerinden etkilenmeye başlamışlardır. Bu bağlamda anne babaların İslâm'la barışık olan kendi örf ve adetlerini yaşamaya ve yaşatmaya daha fazla özen göstermeleri gerektiği yadsınamaz bir gerçekliktir. Bu yüzden toplumumuzdaki yetişkin bireylerin İslami kimliklerinin belki de bir yansıması konumunda olan âdâb-ı muâşeret kurallarını kendi ruh dünyalarında anlamlandırıp yaşantılarına aksettirmeleri artık bir gereksinim olarak önümüzde durmaktadır.

Asr-ı saadette Peygamber (s.a.v)'in uyguladığı İslâmî ve rabbani prensipler git gide ve gele gele perdelenerek asrımıza kadar ulaşmıştır. Âdâb-ı muâşeret ve sünnet arasındaki bağ zayıflamış; insanların nazarları da daha çok sekülerizme odaklanmıştır. Müslümanlar dünyevileşme problemleriyle mücadele ederken küçük yaştan itibaren anne-baba ve çevrenin çocuğa empoze ettiği İslâmî değerlerden uzaklaşmalar başlamıştır. Bu yüzden her asırda İslâm âlimlerinin beyanatları ve İslâmî yaşayışları bu İslâmî kimlikten uzaklaşan anne babaları da tekrar özüne döndürmeye sevk etmiştir. Bu bilginler İslâm'la uyumlu olan örf ve adetlerin üzerindeki tozları kaldırmış, buğulanmış olan bu elmas değerindeki görgü kurallarının peygamberimizin sünnetiyle olan bağını ortaya koymaya ve bu bağı daha da kuvvetlendirmeye gayret sarfetmişlerdir.

Sonuç olarak İslâm toplumunun her bir ferdi, gerek bu dünyaya gerekse ahirete dönük olarak Cenab-ı Hakkın rızasını kazanmak istiyorsa adetlerini ibadete çevirme yollarını araştırmalıdır. Bu sayede hem kendisi hem ailesi ve arkadaşları hem de tüm toplum huzura kavuşacaktır.

DİPNOTLAR

(Endnotes)

- 1 Mütercim Asım Efendi, Kamusu'l Muhit Tercümesi I, 273-274.
- 2 İbn Manzur, Lisânü'l-Arab, I, 93-94.
- 3 Tin, 95/4.
- 4 Tin, 95/5.
- 5 Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn, 139.
- 6 Ahzab 33/21.
- 7 İbn Kesir, (thk. Abdulhamid Merrar), 48.
- 8 Peygamberimiz (s.a.v.)'in torunlarından Hazret-i Hüseyin (r.a.)'in neslinden gelenlere "seyyid", Hazret-i Hasan'ın soyundan gelenlere ise, "şerif" denir.
- 9 Suyûtî, Câmiu's-Sağir, 6284.
- 10 Nisa, 86/4.
- 11 Buhârî, İsti'zân, 4-7; Müslim, Selâm, I; Ebû Dâvûd, Sünen, III, 145.
- 12 Ebû Dâvûd, Edeb, 143.
- 13 Buhârî, Rikâk, 23.
- 14 Nursi, İşaratü'l-İcaz, 23.
- 15 Nursi, İşaratü'l-İcaz, .111.
- 16 Mü'minûn, 23/3.
- 17 Tirmizî, Zühd, 11.
- 18 Lokman, 31/19; Hucurât, 49/2.
- 19 "Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir." Hucurât 49/11.
- 20 Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, III, 470.
- 21 Üç şey vardır ki, bunlardan biri kimde bulunursa, namaz kılsa da, oruç tutsa da münafıktır. Konuşunca yalan söyler, söz verince sözünde durmaz, kendisine verilen emanete hıyanet eder." Buhari, İman 24.

- 22 Nur 24/28.
- 23 Nur 24/27.
- 24 Müslim, Eşribe 104-106.
- 25 Nursî, Sözlür, 7.
- 26 A'raf, 7/31.
- 27 el-İşârat ve't Tenbihat fi'l-Mantık, 38.
- 28 Eğer insanlar sıvıyı oturarak içerse bunlar önce midede birikir, asitle karışarak mikropları ölümler ve sonra onikiparmak bağırsağına geçer. Bu durumda oturarak su içme usulüne uymakla insan kolera dahil, bir çok insan hastalıklarından korunmuş olur. İnsanlar rastgele yerde sıvıları alıp ayakta içerseler bazı hastalıklara ve tehlikeye daha fazla maruz kalırlar. <http://saglik.zararlari.com> (12.06.2017).
- 29 Müslim, Eşribe, 116.
- 30 Müslim, Tahâret, 65; Eşribe, 121; Tirmizî, Eşribe, 13.
- 31 İnsan 76/26; Tâhâ 20/130; Zümer 39/9; Secde 32/16.
- 32 Daha geniş bilgi için Bkz: Canan, İbrahim, Vakti En İyi Değerlendirme Esasları (İslamda Zaman Tanzimi) s. 26-37.
- 33 İbn Hacer, Fethu'l-Bâri 1/224.
- 34 a.g.e: 1/224.
- 35 Mücâdele 58/11.
- 36 Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 256.
- 37 Mücadele 58/9.
- 38 Buhârî, İsti'zân 45; Müslim, Selâm 36.
- 39 Nisa 4/36.
- 40 Müslim, İman 73-75.
- 41 Buhârî, Edep, 28; Müslim, Birr ve Sıla 140-141.
- 42 Ahmed b. Hanbel, II, 400.
- 43 Tirmizî, Birr ve Sıla, 59.
- 44 Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 158.
- 45 İsrâ, 17/28.
- 46 Buhârî, Edep 31, 85; Müslim, İman, 74-75.
- 47 Ahmed b. Hanbel, Müsned, XIV, : Tirmizî, Sünen, III, 12.
- 48 İsrâ, 17/23-24.

Kaynaklar

AHMED BİN HANBEL, Müsned (Terc: Hüseyin Yıldız, Yasan Yıldız, Zekeriya Yıldız), Step Ajans Matb. İst. 2014.

BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmail, Sahih (Sahihu'l-Buhari),

EBÛ DAVUD, Sünen, (Terc. Abdullah Parlıyan), Umut Matb. İst. 2015.

CANAN, İbrahim, Vakti En İyi Değerlendirme Esasları, Cihan Yay. 1997.

<http://sağlık.zararları.com> (12.06.2017).

İBN SİNÂ, el-İşârât ve't-Tenbîhât fi'l-Mantık, (Çev. Ali Durusoy, Ekrem Demirli), Litea Yay. İst.2014.

İBN HACER EL-ASKALANÎ, Ahmed b. Ali, Fethu'l-Bâri bi Şerhi Sahihi'l-Buhârî, Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut 2012.

İBN KESİR, Ebu'l Fidâ İsmail, (Thk: Abdulhamid Merrar), Dâr-u İbn Kesir, Beyrut 2010.

İBN MANZUR, Lisânü'l-Arab, Beyrut.

MÛNZİRÎ, et-Terğîb ve't-Terhîb, Dâr-u İhyai't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut,1968.

MÛSLİM, İbn Haccâc, Câmiu's-Sahih (Sahihu Müslim), Dâr-u İhyai't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1972.

MÛTERCİM ASİM EFENDÎ, Kamusu'l Muhit Tercümesi, İst. 2013.

NURSÎ, Said, İşârâtü'l-İ'caz, Cihan Neşr. İst. 1994; Sözlür, İst, 1996.

SUYUTÎ, Celaleddin, Câmiu'Sağir, Dârü'l-Beşeri'l-İslâmiyye, Beyrut 2011.

TİRMİZÎ, Sünen (Sünenu Tirmizi) (Terc. Abdullah Parlıyan), Konya Kitapçılık, İst. 2007.